

УДК 37. 091. 3:78(075.8)

ТВЕРДОХЛІБ Сергій Сергійович –
аспірант кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: grey.art91@gmail.com

ЦІНІСНО-МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Учитель хореографії в загальноосвітньому навчальному закладі, окрім педагогічної діяльності, поєднує функції творця, постановника, балетмейстера. Тому вагомого значення набуває питання мотивації вчителя-хореографа щодо інтерпретаційної діяльності. За таких умов проблему визначення сутності та змісту ціннісно-мотиваційного компонента інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, його складників та компонентів уважаємо своєчасною та актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури доводить, що зміст і структура інтерпретаційної компетентності в контексті професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів хореографії розглядається вітчизняними та зарубіжними науковцями, з-поміж яких: О. Бикова, Л. Волошина, Р. Горбатюк, М. Долматова, А. Кузминський, С. Куценко, В. Макаренко, В. Мельман, І. Молостова, В. Мясичев, Л. Овсянецька, О. Пархоменко, О. Перець, Т. Сердюк, С. Сисоева, Ю. Тараненко, І. Харченко, В. Черкасов, В. Чуба, В. Ягупова, О. Ядровська, В. Ярешко. Тематика нашого дослідження певною мірою доповнює наукові пошуки названих науковців й уможливило визначення сутності та змісту ціннісно-мотиваційного компонента інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

Мета статті є визначення сутності ціннісно-мотиваційного компонента інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, його показників та критеріїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим компонентом інтерпретаційної компетентності є ціннісно-мотиваційний компонент. Виокремимо два його основні критерії: *мотиваційно спрямований та ціннісно-орієнтаційний*, які, зі свого боку, містять власні показники.

Мотиваційно спрямований критерій визначає сутність рушійної сили, яка стимулює динамічний імпульс вектора теоретичного моделювання змістових та структурних складників інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії. Варто звернути увагу на якісну співвіднесеність мети навчання та замісту підготовки майбутніх учителів-хореографів, у процесі чого підвищується коефіцієнт творчого потенціалу студентської молоді. Цей критерій визначає виявлення зацікавленості майбутнього вчителя до постановочно-інтерпретаційної роботи й визначається усвідомленням значущості формування інтерпретаційних умінь і навичок. Досліджуючи мотиваційну спрямованість, О. Перець зазначає, що її сутність полягає у «визначенні цілей, соціальних настанов, ціннісних орієнтацій, інтересів, потреб, уподобань, мотивів, які спонукають до професійної діяльності та визначають професійну спрямованість індивіда» [9, с. 120].

Зосібно В. Мільман визначає мотиваційну спрямованість студентів вищих навчальних закладів як систему психологічних факторів, яка «стимулює студента до навчально-професійної діяльності та вирішення конкретних проблем й навчальних завдань майбутньої професійної діяльності» [6, с. 3]. Отже, за позитивної мотивації навчального процесу активно розвиваються особистісні якості студента, визначається напрям, способи реалізації різних форм навчальної діяльності та емоційно-вольова сфера, які є важливою детермінацією факторів, що обумовлюють ефективність та специфіку навчальної діяльності в певний час.

Л. Овсянецька розглядає мотивацію як «рушійну силу людської поведінки, яка посідає провідне місце в структурі особистості» [8, с. 23]. Це визначає мотив не тільки як стимул до діяльності, а і як суб'єктивну підставу для її здійснення.

Досліджуючи проблеми мотивації

майбутнього вчителя хореографії в процесі формування його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю, С. Куценко визначає творчу мотивацію як «силу пробудження до творчої діяльності, причину дій та вчинків особистості в процесі активізації механізму формування творчого потенціалу» [3, с. 111]. Отже, продуктивність творчої діяльності прямо пропорційно залежить від відношення до діяльності. Саме у цьому закладено основні мотиви будь-якої людської діяльності, яку мотивація визначає, спрямовує та скеровує, поєднує результат дії з потребами особистості.

У дослідженні Ю. Тараненко визначено мотиваційно-особистісний компонент професійної компетентності вчителя хореографії як фактора «позитивного ставлення майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів, стійке прагнення розвивати художньо-творчі здібності учнів (естетичний смак, творчу уяву), оновлення та збагачення знань із проблем розвитку сучасної хореографічної освіти» [12, с. 69].

Показниками мотиваційно спрямованого критерію визначаємо *фахові потреби, фахові мотиви, фахові інтереси*.

До **фахових потреб** майбутніх учителів хореографії варто віднести: потребу в професійному зростанні суб'єкта фахової діяльності, саморозвиток та пізнання нових закономірностей, явищ і процесів педагогічної діяльності; потребу в результативності творчої діяльності; потребу в працевлаштуванні за фахом; потребу кар'єрного зростання.

Сучасна педагогічна наука розвивається швидкими темпами, що спричиняє виникнення нових методик, зміни в динаміці навчально-виховного процесу, зміщення основних акцентів. За такої ситуації необхідно звернути увагу саме на *потребу в професійному зростанні суб'єкта фахової діяльності, саморозвиток та пізнання нових закономірностей, явищ і процесів педагогічної діяльності*.

Зазначимо, що основним здобутком мистецтва танцю є його здатність вражати глядача, передаючи певну ідею чи задум за допомогою магії жестів. Кожен момент творчості має цінуватися реципієнтом і не залишатися не пізнаним. На основі цього виникає *потреба у результативності творчої діяльності*.

Незаперечним є факт, що особливістю «хореографії» як навчальної дисципліни є те, що вона не вважається базовою і входить до варіативної частини навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів.

Молодь відвідує хореографічні гуртки, які працюють у межах дитячо-юнацьких центрів і вважаються позакласною формою роботи. За такої умови доцільно говорити про недостатню сформованість ринку праці щодо мистецтва танцю, адже не кожна школа має розгалужену систему позакласної роботи із функціонуючими хореографічними гуртками, а також відповідне матеріальне забезпечення для повноцінного проведення занять у цих гуртках. Тож цілком закономірно, що майбутні вчителі хореографії повинні психологічно налаштуватися на результативність творчої діяльності, яка є показником успішності колективу.

Ураховуючи динамічність і мінливість сучасного ринку праці, зазначимо, що у кожного випускника вищого навчального закладу виникає *потреба в працевлаштуванні за фахом*. Влучним є зауваження, що наявність можливості отримання роботи за фахом мотивує студента до навчальної діяльності, найбільшою мірою розкриває його потенціал, адже саме професійна діяльність є одним із компонентів самореалізації особистості в життєвому сенсі.

Інакше викладаються хореографічні дисципліни в спеціалізованих хореографічних школах, у яких чітко визначено структуру хореографічної підготовки. На жаль, кількість таких навчальних закладів обмежена й працевлаштування в хореографічній школі чи училищі є проблемним питанням. Натомість така перспектива актуалізує потребу студентів навчальних закладів мистецького спрямування в *кар'єрному зростанні*.

Зауважимо, що, окрім бажання пізнавальної та творчої діяльності, кожна людини намагається посісти певне місце в соціальній ієрархії. Саме таке зростання можливе за рахунок професійної діяльності, адже, отримуючи посаду в певній структурі, особистість набуває відповідного статусу. При зростанні фахівця як професіонала необхідно задовольняти його потребу в кар'єрному зростанні, що зумовить покращення ефективності роботи за фахом, зміцнення мотивації, і як наслідок, покращення її результатів.

Аналіз фактичного матеріалу дозволив з'ясувати, що інтерпретаційна діяльність кожного учителя хореографії визначається системою **фахових мотивів**.

Так, А. Кузмінський визначає мотив як «внутрішню спонукальну силу особистості, здатну забезпечувати пізнання, активізувати розумову активність» [2, с. 77]. На думку науковця, роль мотивації можуть виконувати прагнення, емоції, установки, ідеали.

Мотивація, безперечно, вважається одним із фундаментальних компонентів навчально-виховного процесу та стосовно діяльності поділяється на внутрішню й зовнішню, однак завжди є внутрішньою характеристикою особистості.

Не можна не погодитись із судженням В. Ягупова, відповідно до якого «навчальна діяльність студента завжди є полівмотивованою, тобто поєднує внутрішні та зовнішні мотиви у своїй структурі. Очевидно, що до зовнішніх мотивів необхідно віднести всі ті фактори, що впливають на людину із навколишнього середовища, а саме: прагнення отримати певний розвиток у навчанні, набуття нових знань, навичок й умінь, взаємодія з товаришами» [13, с. 77]. Як наголошує В. Мільман, «найбільш вираженими типами внутрішніх мотивів є: творчий розвиток у предметі навчання; дія з іншими й для інших; пізнання нового, невідомого» [6, с. 129–132].

Фахові мотиви формуються безпосередньо на етапі навчання, опанування знаннями із спеціальних дисциплін. Вони стимулюють прагнення майбутніх учителів хореографії до отримання кваліфікації з метою подальшого професійного зростання.

На наше переконання, фаховими мотивами майбутніх учителів хореографії є: усвідомлення потреби щодо творчої діяльності як учителя хореографії; прагнення оволодіти фаховими компетентностями та набути професійно важливі якості; мотивація саморозвитку, підвищення професійного рівня; задоволення інтелектуальних, духовних, фахових та особистісних потреб у професійній діяльності; бажання стати досвідченим педагогом; мотивація досягнення успіху в хореографічній діяльності.

Очевидно, що водночас із потребами та мотивами, важливим чинником мотивації майбутнього вчителя хореографії є **фахові інтереси**. У науковому осередку інтерес розглядається як певна форма виявлення потреби пізнання, яка спрямовує індивіда до осмислення мети діяльності. Інтерес вважається «одним з генетично ранніх проявів і мотиваційним джерелом розвитку креативності й підтримкою творчої активності на оптимальному рівні. Різноманітність інтересів створює умову накопичення матеріалу для творчих перетворень, асоціювання» [10, с. 26].

Ми цілком поділяємо думку А. Петровського, котрий наголошував на важливості ролі інтересів у діяльності особистості: «Інтереси примушують особистість активно шукати шляхи й способи

задоволення виникаючого в неї бажання знання й розуміння» [10, с. 111]. Тож цілком закономірно, що інтереси в людини є спонукальним механізмом пізнання.

До основних фахових інтересів майбутніх учителів хореографії необхідно віднести: *інтерес до професійної діяльності; зацікавленість технологіями й засобами хореографічної діяльності; прагнення до успіху.*

Загальноприйнято, що сутність морального наповнення особистості визначають її цінності, тому, говорячи про високоморальну та духовну людину, ми маємо на увазі її життєві цінності. Тож дотримуємося думки Т. Сердюк, згідно з якою ціннісна свідомість учителя як відбиття значення смислів творів мистецтва пронизує увесь методологічний базис його педагогічної діяльності. «Ціннісний аспект професійної діяльності майбутнього вчителя хореографії може розглядатись як такий, що забезпечує умови для його вільного розвитку у сфері танцювального мистецтва» [11, с. 387]. В. Макаренка наголошує, що «цінності як результат суб'єктивної оцінки особи взаємопов'язані з її чуттєвою й мотиваційно-дієвою сферами, на їх основі здійснюється процес формування особистісних життєвих пріоритетів, саме вони відіграють роль регулятора взаємодії людини із соціумом» [4, с. 42].

На основі цього необхідно виділити **ціннісно-орієнтаційний критерій** ціннісно-мотиваційного компонента, який містить такі показники: *художньо-естетичні цінності; професійну етику; фахове ставлення.*

Зазначимо, що джерело духовного збагачення та естетичного вдосконалення митця стосується насамперед *його художньо-естетичних цінностей*. Взаємодіючи з творами мистецтва, реципієнт набуває певний досвід, який позитивно впливає на його розвиток.

Уважаємо за доцільне наголосити, що необхідною якістю майбутнього вчителя хореографії стає система естетичних цінностей, уміння сприймати, аналізувати й аргументовано ставитися до мистецької спадщини. Учитель також повинен спонукати учнів сприймати та усвідомлювати ціннісні смисли творів мистецтва. Не можна не погодитися з думкою Т. Сердюк, що «сформованість художньо-естетичних цінностей майбутнього вчителя хореографії дозволяє йому синкретично передавати естетичне ставлення до дійсності, утілювати особистісне бачення прекрасного в танцювальних рухах» [11, с. 387]. Очевидно, що емоційне ставлення до творів мистецтва

надає яскравого забарвлення майбутній художній діяльності, поповнюючи її значущими смислами.

У процесі формування ціннісно-орієнтаційного критерію варто звернути увагу на *професійну етику*. Учитель хореографії повинен бути вихованим, елегантно витонченим, уважним та цілеспрямованим. Під час проведення уроку він стає прикладом для своїх учнів, силою власного слова запалює їхні серця, стимулює мотиваційну сферу, спонукає до усвідомлення прекрасного в композиційній побудові сюжетної лінії танцю. Отже, майбутній учитель хореографії повинен стати взірцем, прикладом для своїх учнів, а також намагатися сформувати в них загальнолюдські цінності.

Досліджуючи категорію «ставлення», Б. Ананьев запевняє, що «ядром особистості є індивідуальна система ставлень людини до дійсності, пов'язаних з оцінкою та свідомим вибором. Завдяки цим особливостям ставлень особистість проявляється й формується» [1, с. 35]. Доповнюючи цю думку, В. Мясіщев зазначив, що унаслідок дослідження особистості в аспекті її ставлення, можна говорити про її смислові зв'язки з оточенням. У процесі дослідження науковець підсумовує, що суб'єктивне ставлення є «результатом мотиваційних утворень людини та впливів середовища суспільної діяльності» [7, с. 128]. Зважаючи на сказане, можна зробити висновок, що суб'єктивність ставлення трансформується в його усвідомленість у разі наявності визначених особистістю задач та цілей, наявності плану щодо їхньої реалізації.

Оскільки в самому бутті людини визначається естетичне начало, потяг до прекрасного є природним явищем, впливає на *естетичне ставлення* до оточуючого середовища, а також є важливим показником ціннісно-орієнтаційного компонента інтерпретаційної компетентності. Естетичне ставлення до навколишньої дійсності починається з сенсуалістичного її сприйняття та виявляється у формуванні оцінок «прекрасного» чи «потворного», здійснює виховну функцію, яка ґрунтується на формуванні естетичної культури та здатності інтерпретувати твори мистецтва на основі законів гармонії та краси.

Досліджуючи естетичний аспект професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії Т. Сердюк переконує, що педагог «повинен високо оцінювати роль хореографічної освіти, пояснювати учням значення пластичної культури для формування гармонічно розвинутої особистості, оцінювати форми впливу

танцювального мистецтва на людину та формування її духовного світу» [11, с. 389].

Отже, можна зазначити, що категорія естетичного ставлення є споглядально-оцінювальним процесом, що надає людині чітко сформовану систему мистецьких уподобань, які спостерігаються при виборі тематики хореографічної композиції, розкритті драматургічного наповнення та інтерпретації змісту сценічного образу.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розробок. Отже, аналіз сутності та структури ціннісно-мотиваційного компонента інтерпретаційної компетентності вможливило виокремлення його складників, з-поміж яких: ціннісно-орієнтаційний (художньо-естетичні цінності, естетичне ставлення, професійна етика) та мотиваційно спрямований (фахові потреби, фахові мотиви, фахові інтереси). Перспективи подальших наукових розвідок полягають у ґрунтовному дослідженні інтегральних компонентів інтерпретаційної компетентності майбутнього вчителя хореографії, їх критеріїв та показників.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды: в 2 т. – Т. 2 / Б. Г. Ананьев; под ред. А. А. Бодалева, Б. Ф. Ломова, Н. В. Кузьминой. – М.: Педагогика, 1980. – 286 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка: підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с.
3. Куценко С. В. Позитивна мотивація майбутнього вчителя хореографії в процесі формування його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю / С. В. Куценко // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ, 2013. – Вип. 76. С. 106–113.
4. Макаренко В. І. Формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі природничо-наукової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Теорія та методика професійної освіти / Макаренко Володимир Іванович ; Центральноукр. держ. пед. ун-т. – Полтава, 2017. – 269 с.
5. Матюшкін А.М. Вопросы психологии мышления и технического творчества / А.М. Матюшкін, Л.В. Путляева, А.Н. Соколов, Н.И. Чуприкова // Вопросы психологии. – 1974. – № 4. – С. 181–188.
6. Мильман В. Э. Внутренняя и внешняя мотивация / Мильман В. Э. // Вопросы психологии. 1987. – № 5. – С. 129–138.
7. Мясіщев В. Н. Психология отношений: избр. психол. тр. / В. Н. Мясіщев; под ред. А. А. Бодалева; Академия педагогических и социальных наук; Московский психолого-социальный ин-т. –

М. : Изд-во Ин-та практ. психологии; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995. – 356 с.

8. Овсянецка Л. П. Мотиваційна основа творчості // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія / Овсянецка Л. П. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. – Вип. 12. – Ч. II. – С. 23–30.

9. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Оксана Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – Вип. 2. – С. 119–125.

10. Петровський А. Петровський А. В., Ярошевский М. Г. Психология. – М. : Академия, 2002. – 512 с.

11. Сердюк Т. І. Професійна підготовки студентів-хореографів до професійної діяльності / Т. І. Сердюк // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 58. Частина 2. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2011. – 464 с.

12. Тараненко Ю. Модель підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів / Ю. Тараненко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань: РВЦ «Софія», 2015. Випуск 53. – С. 63–70 – ISSN 2307–4922

13. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

REFERENCES

1. Anan'ev, B. N. (1980). *Yzbrannue psikhologicheskoye trudu: v 2 t.* [Selected psychological works]. Moscow. Kuz'mins'kiy, A. I. (2003). *Pedahohika: pidruchnyk.* [Pedagogy]. Kyiv.

2. Kutsenko, S. V. (2013). *Pozytyvna motyvatsiya maybutn'oho vchytelya khoreohrafiyi v protsesi formuvannya yoho tvorchoho potentsialu zasobamy narodno-stsenichnoho tantsyu.* [Positive motivation of the future teacher of choreography in the process of forming its creative potential by means of folk-stage dance]. Kyiv.

3. Makarenko, V. I. (2017). *Formuvannya fakhovykh kompetentnostey maybutnikh likariv u protsesi pryrodnycho-naukovoyi pidhotovky.* [Formation of professional competences of future physicians in the process of natural science training]. Poltava.

4. Matyushkin, A. M. (1974). *Voprosu psikhologiy mushlenyya y tekhnicheskoho tvorchestva.* [Questions psychologists of thinking and technical

creativity]. Moscow.

5. Myl'man, V. E. (1987). *Vnutrennyaya y vneshnyaya motyvatsyya.* [Internal and external motivation]. Moscow.

6. Myasyshchev, V. N. (1995). *Psikhologhiya otnoshenyu.* [Psychology of relationships]. Moscow.

7. Ovsyanets'ka, L. P. (2007). *Motyvatsiyna osnova tvorchosti.* [Motivational basis of creativity]. Ivano-Frankivsk.

8. Perets', O. (2010). *Osnovni kryteriyi, rivni ta pokaznyky sformovanosti profesiynoi kompetentnosti maybutn'oho vchytelya pochatkovykh klasiv.* [Basic criteria, levels and indicators of the formation of the professional competence of the future teacher of elementary school]. Uman.

9. Petrov'skiy, A. Petrovskiy, A. V., Yaroshevskiy, M. H. (2002). *Psikhologhiya.* [Psychology]. Moscow.

10. Serdyuk, T. I. (2011). *Profesiyna pidhotovky studentiv-khoreohrafov do profesiynoi diyal'nosti.* [Professional training of students-choreographers for professional activity]. Kherson.

11. Taranenko, Yu. (2015). *Model' pidhotovky maybutnikh uchyteliv khoreohrafiyi do rozvytku khudozhn'o-tvorchykh zdibnostey molodshykh shkolyariv.* [Model of training of future teachers of choreography for the development of artistic and creative abilities of junior schoolchildren]. Uman.

12. Yahupov, V. V. (2002). *Pedahohika.* [Pedagogy]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТВЕРДОХЛІБ Сергій Сергійович – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TVERDOKHLIB Serhiy Sergeevich – postgraduate student of the Department of Pedagogy and Educational Management of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: formation of interpretive competence of future teachers of choreography.

Дата надходження рукопису 15. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов